

การบริหารหลักสูตรตามแนวพุทธ Curriculum administration according to the Buddhist guidelines

สายใจ คำทะเนตร¹
พระครูธรรมวิมลชัย ดร.²
พระมหาศุภชัย สุภกิจโจ ดร.³

¹นักวิชาการอิสระ
²อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาการบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
³อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาการบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

Author for Correspondence: Email: saijai@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอความหมายของหลักสูตร ความหมายของการบริหาร แนวทางการบริหารหลักสูตรประกอบด้วย การวางแผนหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้การนิเทศกำกับติดตามหลักสูตร และการประเมินหลักสูตร และหลักธรรมในการบริหารหลักสูตร ได้แก่ 1) การรักตน (เอง) เพื่อเป็นหลักประกันไม่ให้เกิดความเสื่อมต่างๆ 2) การรักคนรอบข้าง เพื่อการมีความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่น และยังเป็นการทำหน้าที่ที่ถูกต้องเหมาะสมระหว่างกัน 3) การรักไม่มีประมาณ เป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เมื่อมีทั้งธรรมทั้ง 3 ประการนี้ย่อมทำให้เกิดความรักความสามัคคีในการทำงาน ซึ่งส่งผลถึงคุณภาพในการบริหารหลักสูตร และการจัดการศึกษา

คำสำคัญ : การบริหารหลักสูตร, การบริหารแนวพุทธ

Abstract

This article aims to present the meaning of the course. Management definition The course management guidelines consist of Curriculum planning and course implementation; curriculum supervision; And course assessment and the principles in the course management are 1) Loving oneself (oneself) as

a guarantee against various deteriorations 2) Loving people around for having a good relationship with other people and it is also a function that is appropriate for each other. 3) Love is not around. Is to help and support each other When there are all 3 virtues, this would lead to love and unity in work. Which affects the quality of course administration and educational management

Keywords: curriculum administration, Buddhist administration

บทนำ

การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ควรจัดการเรียนรู้ที่มีรูปแบบกระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิด การเรียนรู้ตามสภาพจริง มีการนำเสนอการเรียนรู้ต่อเพื่อนร่วมชั้นเรียนเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยกัน ผู้สอนเป็นผู้เอื้ออำนวยให้เกิดการเรียนรู้ และคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาการศึกษาของไทยเน้นการปฏิรูปการศึกษา โดยมุ่งการปฏิรูปการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้ผู้เรียนเกิดทักษะกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นระบบและยั่งยืน มีความคิดใหม่ๆ จัดทำโครงการ สร้างสื่อ อุปกรณ์ และสิ่งประดิษฐ์ เกิดความคิดสร้างสรรค์ มีผลงานที่เกิดจากการเรียนรู้หรือสร้างสรรค์ นำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน แก้ปัญหา ตรวจสอบความรู้ของตนเอง แสวงหาความรู้ใหม่ๆ จากการศึกษาใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2545 ทำให้เกิดการปฏิรูปการศึกษาทุกระดับมีการเน้นการปรับปรุงหลักสูตรและปรับเปลี่ยนวิธีการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้คิดเป็นแก้ปัญหาเป็นและเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมไทย โดยในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับดังกล่าวมีการกำหนดแนวการจัดการศึกษาในยุคปฏิรูปการศึกษาไว้ในหมวด 4 แนวการจัดการศึกษามาตรา 24 การจัดการกระบวนการเรียนรู้ (1) จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียนโดยคำนึง ถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล (2) ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา และการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิด

เป็นทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง การจะจัดการเรียนรู้ให้ได้ปฏิบัติตามที่ต้องการนั้น สิ่งแรกที่ต้องพิจารณาคือหลักสูตร แล้วหลักสูตรคืออะไร

ความหมายของหลักสูตร

กลัททอน (Glatthorn and others, 2006 อ้างถึงใน รัตนา ดวงแก้ว, มปป.) ได้รวบรวมไว้ ความหมายของหลักสูตรไว้ดังนี้

หลักสูตร คือ ความสำเร็จของประสบการณ์และการประกอบการณ์ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับชีวิตของผู้เรียนเป็นอย่างมาก ทำให้ผู้เรียนที่พัฒนามากที่สุด เนื่องจากช่วยให้แก่นเรียนเผชิญกับสภาพการณ์และควบคุมได้ในการดำเนินชีวิต

หลักสูตร คือ ลำดับก่อนหลังของเนื้อหาหน่วยการเรียนรู้ที่จัดเตรียมในวิธีที่ที่จะทำให้การเรียนแต่ละหน่วยการเรียนรู้บรรลุผลสำเร็จ ทำให้นักเรียนรอบรู้ตามสมรรถนะที่ระบุไว้ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ อย่างเป็นลำดับขั้นตอน

หลักสูตร คือ ผลลัพธ์ของกระบวนการพัฒนาหลักสูตรที่ตั้งใจสำหรับใช้การวางแผนการสอนให้เป็นประโยชน์

หลักสูตร คือ แผนการจัดโอกาสการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนได้รับการศึกษา

หลักสูตร คือ ขอบข่ายประสบการณ์ทั้งปวงทั้งโดยตรงและโดยอ้อมเพื่อเปิดไปสู่ความสามารถของแต่ละบุคคล หรือหลักสูตรเป็นชุดของความสามารถทางปัญญาที่สถานศึกษาใช้ในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความสมบูรณ์และประสบความสำเร็จในชีวิต

หลักสูตรไม่ใช่ผลผลิตที่เป็นรูปธรรม แต่เป็นการปฏิสัมพันธ์ของผู้เรียน ผู้สอน ความรู้ และสิ่งแวดล้อมรอบตัวในชีวิตประจำวันปกติ

หลักสูตรเป็นการอธิบายองค์ความรู้และวิธีการต่าง ๆ ที่จะใช้ในการสื่อสาร

หลักสูตรประกอบด้วยข้อความที่เป็นจุดมุ่งหมายและจุดประสงค์เฉพาะ ซึ่งชี้บ่งให้เห็นถึงการเลือกและการจัดการเนื้อหา และยังบอกให้ทราบถึงรูปแบบเฉพาะของการเรียนรู้และการสอนท้ายที่สุด หลักสูตรยังรวมโปรแกรมการประเมินผลลัพธ์ด้วย

จะเห็นได้ว่าหลักสูตรหมายถึง แผนการจัดการเรียนรู้มีลำดับเนื้อหา ก่อนหลังที่เหมาะสมสำหรับผู้เรียนให้ได้รับประสบการณ์ทั้งทางตรง และทางอ้อม โดยเกิดจากการปฏิสัมพันธ์ของผู้เรียน ผู้สอน ความรู้ และสิ่งแวดล้อมรอบตัวในชีวิตประจำวันปกติ เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนามากที่สุด สามารถบรรลุผลลัพธ์ตามที่หลักสูตรต้องการ

ความหมายของการบริหาร

การบริหารหมายถึง กระบวนการที่ทำงานสำเร็จลุล่วง โดยอาศัยความพยายามและความสามารถของบุคคลในองค์การ โดยเน้นว่าเป็นการทำงานในระดับอำนาจการ ซึ่งเป็นงานที่เกี่ยวกับการกำหนดนโยบาย และระเบียบข้อบังคับขององค์การ การกระตุ้นความมีส่วนร่วม และการโน้มน้าวชักจูงให้บุคลากรในองค์การให้ทำงาน เพื่อให้เข้าถึงวิสัยทัศน์ขององค์การ (เสาวลักษณ์ จินธรรมคุณ อรุณรัตน์ เทพนา และ ธัญรัชต์ องค์กรมีเกียรติ, 2559)

การบริหารหมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคล ตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป นำศาสตร์มาร่วมกันดำเนินงาน โดยใช้วิธีที่เหมาะสมอย่างมีศิลปะเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ หรือกล่าวง่าย ๆ ก็คือ การทำงานขององค์การให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น นั่นเอง (นิตยา ศรีญาณลักษณ์, 2557)

การบริหาร คือ การดำเนินงานของกลุ่มบุคคลเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ที่วางไว้ (หวน พันธุ์พันธ์, 2555)

การบริหาร คือ กระบวนการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายขององค์การอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล โดยอาศัยหน้าที่ทางการบริหาร (วิโรจน์ สารัตนะ, 2555)

การบริหารหมายถึง การใช้ศาสตร์และศิลป์ของบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปร่วมมือกันดำเนินกิจกรรม หรืองานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางร่วมกัน โดยอาศัยกระบวนการและทรัพยากรทางการบริหารเป็นปัจจัยอย่างประหยัดและให้เกิดประโยชน์สูงสุด (สมัย ผาสุโก, มปป.)

การบริหาร คือ กระบวนการหรือกิจกรรมในการดำเนินงานขององค์การ (English Oxford Living Dictionaries, 2017)

การบริหารคือกระบวนการทางสังคมในการจัดการทรัพยากรทางการเงินและวัสดุเพื่อบรรลุภารกิจ (Rebore, R.W., 2009)

จะเห็นว่าการบริหารหมายถึง กระบวนการทำงานโดยใช้ศาสตร์ และศิลปะของบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ร่วมกันดำเนินงานเพื่อให้บรรลุผลตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้

การบริหารหลักสูตร

การบริหารหลักสูตรจะประกอบไปด้วย 3 ประเด็น คือ (1) การวางแผนหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ (2) การนิเทศกำกับติดตามหลักสูตร และ (3) การประเมินหลักสูตร ดังต่อไปนี้

การวางแผนหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้

อนสไตน์ และฮันกินส์ (Ornstein and Hunkins อ้างถึงใน รัตนา ดวงแก้ว, มปป.) ได้เสนอแนะขั้นตอนการดำเนินการวางแผนหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ไว้ 10 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) ศึกษาบริบทที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรก่อนเริ่มดำเนินการเพื่อช่วยให้บุคลากรเกิดความมั่นใจในความพร้อมของการดำเนินการ
- 2) ประเมินปัญหาความต้องการจำเป็น
- 3) ระบุปัญหาและความต้องการจำเป็น พร้อมทั้งกำหนดขอบเขตลักษณะที่เชื่อมโยงกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร
- 4) ทบทวนจุดมุ่งหมายหรือเป้าหมายของหลักสูตร ซึ่งจะทำให้ปัญหาและความต้องการจำเป็นปรากฏเป็นรูปเป็นร่างชัดเจนขึ้น
- 5) ประกาศข้อเสนอแผนหลักสูตรที่จะนำไปสู่การปฏิบัติและการประเมิน ในขั้นนี้เป็น การพิจารณาปัญหาและความต้องการจำเป็นสำคัญและวิธีการที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหา ด้วยการพิจารณาจุดมุ่งหมายทั่วไปและเป้าหมายที่เหมาะสม
- 6) เตรียมออกแบบด้วยการเลือกตัวแบบต้องทบทวนสื่อ วัสดุอุปกรณ์ และวิธีการสอน รวมทั้งให้ข้อเสนอแนะไว้ด้วย
- 7) จัดระบบการทำงานในการสร้างหลักสูตรและนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติให้ชัดเจนเป็นรูปธรรม
- 8) นิเทศติดตามกระบวนการวางแผนและการนำแผนไปใช้ เพื่อให้การวางแผนดำเนินไปอย่างราบรื่นกระบวนการวางแผนจะต้องได้รับการบริหารและการนิเทศควบคู่กันไป นโยบายการนิเทศอาจจะควบคุมจากส่วนกลาง แต่ตามปกติแล้วควรจะดำเนินการโดยผู้นำหลักสูตรในระดับสถาบัน
- 9) ใช้ประโยชน์จากผลผลิตของการวางแผน หากผู้สอนทุกคนมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผน ซึ่งจะทำให้เกิดการยอมรับ และรู้สึกสบายใจในการทำงานกับโครงการหลักสูตรใหม่

10) นำวิธีการประเมินไปประยุกต์ใช้ เพื่อตรวจสอบประสิทธิภาพของการปฏิบัติตามแผน และตรวจสอบประสิทธิผลว่าผลที่ได้รับสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายเป้าหมาย และจุดประสงค์ของหลักสูตรหรือไม่

จะเห็นได้ว่าการวางแผนตามขั้นตอนดังกล่าวจะสามารถนำมาใช้ได้ในระดับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา โดยเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสียในการศึกษาเข้าไปมีส่วนร่วม

การนิเทศกำกับติดตามหลักสูตร

ฮอยและฟอร์ลิส (Hoy and Forsyth อ้างถึงใน รัตนา ดวงแก้ว, มปป.) ให้ความเห็นว่า กระบวนการนิเทศจะประสบความสำเร็จได้ ทั้งผู้นิเทศและผู้สอนจะต้องมีองค์ประกอบที่แสดงถึงความร่วมมือร่วมใจและสร้างบรรยากาศทางวิชาชีพให้ปรากฏอย่างน้อย 3 องค์ประกอบ คือ

1) การเปิดเผย (open) การเปิดเผยจะสร้างความไว้วางใจ (Trust) การที่ผู้นิเทศแสดงออกด้วยการให้ความสนใจแก่ผู้รับการนิเทศอย่างจริงจัง ให้การนับถือ ใส่ใจในความต้องการและความรู้สึกของผู้รับการนิเทศ จะทำให้เกิดการยอมรับนับถือในตัวของผู้นิเทศ ดังนั้น ในฐานะผู้นำการนิเทศจะต้อง “สร้างความไว้วางใจและรักษาไว้ซึ่งความไว้วางใจ”

2) การเข้าร่วมกิจกรรมการนิเทศโดยสมัครใจ (participatory) ซึ่งในการนี้จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อ ผู้นิเทศต้องแสดงให้เห็นว่ากระบวนการนิเทศมีความหมายและมีคุณค่าต่อการปฏิบัติหน้าที่ของผู้สอนในการยกระดับการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลต่อคุณภาพของหลักสูตรและผู้เรียน

3) การสร้างบรรยากาศทางวิชาชีพให้ปรากฏ (professional climate) ผู้นิเทศจะต้องมีทักษะการนิเทศได้แก่ การรู้จักที่จะตั้งคำถาม (questioning) การให้คำปรึกษาแนะนำ (advisement) การรู้จักที่จะสงบวาท (silence) การแปลความหมาย (interpretation) และการเปิดเผยตนเอง (self-disclosure) เป็นต้น รวมถึงการสร้างความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งอาจแสดงออกด้วยการพูดหรือใช้ภาษาท่าทาง ทั้งนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศควรเน้นที่ความรู้สึกด้านจิตใจเป็นสำคัญ

การประเมินหลักสูตร

การประเมินหลักสูตรเป็นกระบวนการที่นำไปสู่การพัฒนาหลักสูตร ซึ่งการประเมินครอบคลุมถึงการตัดสินเกี่ยวกับผลการปฏิบัติของผู้เรียนและตัวหลักสูตร การประเมินหลักสูตรจึงเป็นกระบวนการที่ดำเนินอย่างต่อเนื่อง เป็นกระบวนการที่เป็นส่วนหนึ่งที่บูรณาการกับการเรียนการสอนและการบริหารสถานศึกษา ไม่ใช่เน้นแค่จุดหมายปลายทางของการพัฒนาเท่านั้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า การประเมินเป็นสิ่งที่มีความสำคัญไม่เพียงแต่จะช่วยปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนในปัจจุบันเท่านั้น แต่ยังต่อเนื่องไปสู่อนาคต

จะเห็นได้ว่าการบริหารหลักสูตรจะประกอบด้วย 3 ส่วน ที่ต่อเนื่องเชื่อมโยงกัน ไม่สามารถตัดส่วนใดออกได้ การมีทั้ง 3 ส่วน ได้แก่ การวางแผนหลักสูตร และการนำหลักสูตรไปใช้ การนิเทศกำกับติดตามหลักสูตร และ การประเมินหลักสูตร ในการบริหารหลักสูตรนั้น จะมีบุคคลที่เกี่ยวข้องอย่างน้อยที่สุด 3 กลุ่ม คือ ผู้บริหาร หรือผู้นำการบริหารหลักสูตร ผู้สอน ผู้เรียน ซึ่งทั้ง 3 กลุ่มจะมีปฏิสัมพันธ์กัน การไม่เกิดปัญหา และเกิดการทำงานร่วมกันอย่างราบรื่นนั้น การมีหลักธรรมมาช่วยในการบริหารเป็นสิ่งจำเป็น ดังคำกล่าวอมตวาจาของท่านพุทธทาสภิกขุ ที่กล่าวว่า “ศีลธรรมไม่กลับมา โลกจะวินาศ” โลกกำลังจะวินาศ เพราะศีลธรรมกำลังพ่ายแพ้ ศีลธรรมกำลังพ่ายแพ้ แก่กิเลสของมนุษย์ ผู้ตกอยู่ภายใต้วัตถุนิยม บูชาเศรษฐกิจการเมือง อำนาจวาสนาความสุข จนไม่คำนึงถึงศีลธรรม (มโหสถ ผู้เจริญ, 2553) โดยเฉพาะถ้าขาดศีลธรรมในวงการการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการบริหารหลักสูตร ซึ่งเป็นขั้นตอนสำคัญในการปลูกฝังคุณค่า ความคิดความเชื่อต่าง ๆ ให้กับผู้เรียน ผู้ที่เป็นกำลังสำคัญของชาติในอนาคต

หลักธรรมที่ใช้ในการบริหารหลักสูตร

การบริหารเป็นศิลปะการทำงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกับบุคคลอื่น (Peter F. Drucker อ้างถึงใน สมัย ผาสุกโก, มปป.) จะเห็นถึงการบริหารต้องมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ หลักธรรมที่นำมาใช้ในการบริหารหลักสูตรครั้งนี้เน้นเรื่องการบริหารตน แลละบริหารความสัมพันธ์กับบุคคลที่เกี่ยวข้อง เพราะการมีความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่น ย่อมเกิดการทำงานที่ราบรื่น มีความสุขในการทำงาน เพราะปัญหาในการทำงานส่วนหนึ่งนอกจากเรื่องงาน แล้วความสัมพันธ์กับทีมที่ทำงานก็เป็นสิ่งสำคัญด้วยเช่นกัน และผู้เขียนเชื่อว่าถ้าบุคคลบริหารตนได้ดีย่อมเกิด

หลักประกันความเสื่อม ก่อให้เกิดความเจริญ หลักธรรมในการบริหารหลักสูตรในครั้งนี้ ผู้เขียนนำเสนอเรื่อง การรักตน(เอง) การรักคนรอบข้าง และการรักไม่มีประมาณ ดังมีรายละเอียดดังนี้

การรักตน(เอง) คืออะไร

การรักตนเอง คือ การมีความประพฤติชอบทางกายและวาจา การรักษากาย วาจาให้เรียบร้อย การรักษาปกติตามระเบียบวินัย และการควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียน จากที่กล่าวมาคือหลักของศีล 5 (พระธรรมปิฎก ประยุทธ์ ปยุตฺโต, 2546) นั้นเอง แล้วการรักตนเองมีหลักประกันความเสื่อมอย่างไรบ้าง

ข้อ 1 หลักประกันชีวิต “ปาณาติปาตา เวรมณี” การเว้นจากการฆ่า เว้นจากการปลงชีวิต เว้นจากการฆ่าการประทุษร้ายกัน ย่อมนำมาซึ่งความสงบร่มเย็น ย่อมไม่ถูกเบียนเบียนเช่นกัน การไม่ประทุษร้ายต่อกัน การเอื้ออาทรกันย่อมนำมาซึ่งสัมพันธภาพที่ดีงาม การเป็นผู้มีอายุยืน

ข้อ 2 หลักประกันทรัพย์สิน “อทินนาทานา เวรมณี” การเว้นจากการถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้เว้นจากการลักโก่ง ละเมิดกรรมสิทธิ์ ทำลายทรัพย์สิน

ข้อ 3 หลักประกันครอบครัว “กาเมสุมิฉฉาจารา เวรมณี” การเว้นจากการประพฤติผิดในกาม เว้นจากการล่วงละเมิดสิ่งที่ผู้อื่นรักใคร่หวงแหน

ข้อ 4 หลักประกันสังคม “มุสาวาทา เวรมณี” การเว้นจากการพูดเท็จ โกหก หลอกลวง เมื่อพูดจริงย่อมเกิดการเชื่อถือของบุคคลอื่น

ข้อ 5 หลักประกันสติ “สุราเมรยมชชพมาทานุฐานา เวรมณี” การเว้นจากน้ำเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท เว้นจากสิ่งเสพติดให้โทษ การเว้นสุรา และสิ่งเสพติดทำให้เกิดสติดี ไม่ทำอะไรรที่ขาดการยั้งคิดจากการขาดสติ

รักคนรอบข้าง

การรักคนรอบข้าง คือ การเข้าไปปฏิสัมพันธ์กับบุคคลต่าง ๆ ที่อยู่รอบ ๆ ตัวเรา อย่างเหมาะสม จะส่งเสริมสัมพันธภาพที่ดีนำมาซึ่งผลลัพธ์ ที่ดีในการบริหารจัดการ การรักคนรอบข้าง หรือ ทิศ 6 ประกอบด้วย (พระธรรมปิฎก ประยุทธ์ ปยุตฺโต, 2546)

1. ทิศเบื้องหน้า “ปรัถิมทิศ” คือ ทิศตะวันออก ได้แก่ มารดาบิดา เพราะเป็น
ผู้มีอุปการะแก่เรามาก่อน ผู้มีบุญคุณ

1.1 บุตรธิดาพึงบำรุงมารดาบิดา ผู้เป็นทิศเบื้องหน้า ดังนี้

- 1) ท่านเลี้ยงเรามาแล้ว เลี้ยงท่านตอบ
- 2) ช่วยทำการงานของท่าน
- 3) ดำรงวงศ์สกุล
- 4) ประพฤติตนให้เหมาะสมกับความเป็นทายาท
- 5) เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว ทำบุญอุทิศให้ท่าน

1.2 บิดามารดาอย่ามอนุเคราะห์บุตรธิดา ดังนี้

- 1) ห้ามปรามจากความชั่ว
- 2) ให้ตั้งอยู่ในความดี
- 3) ให้ศึกษาศิลปวิทยา
- 4) หาคู่ครองที่สมควรให้
- 5) มอบทรัพย์สมบัติให้ในโอกาสอันสมควร

2. ทิศเบื้องขวา “ทักษิณทิศ” คือ ทิศใต้ ได้แก่ ครูอาจารย์ เพราะเป็น
ทักษิณบุคคณ ควรแก่การบูชาคุณ

2.1 ศิษย์พึงบำรุงครูอาจารย์ ผู้เป็นทิศเบื้องขวา ดังนี้

- 1) ลูกต้อนรับ
- 2) เข้าไปหา เพื่อบำรุง คอยรับใช้ ปรีกษา และรับคำแนะนำ
เป็นต้น
- 3) ใฝ่ใจเรียน คือ มีใจรัก เรียนด้วยศรัทธา และรู้จักฟังให้เกิด
ปัญญา
- 4) ประนินบัติ ช่วยบริการ
- 5) เรียนศิลปวิทยาโดยเคารพ คือ เอาจริงเอาจัง ถือเป็นกิจ
สำคัญ

2.2 ครูอาจารย์อย่ามอนุเคราะห์ศิษย์ ดังนี้

- 1) ฝึกฝนแนะนำให้เป็นคนดี

- 2) สอนให้เข้าใจแจ่มแจ้ง
- 3) สอนศิลปวิทยาให้สิ้นเชิง
- 4) ยกย่องให้ปรากฏในหมู่คณะ
- 5) สร้างเครื่องคุ้มภัยในสารทิศ สอนฝึกให้รู้จักเลี้ยงตัวรักษา

ตนในอันที่จะดำเนินชีวิตต่อไปด้วยดี

3. ทิศเบื้องหลัง “ปัจฉิมทิศ” ทิศตะวันตก ได้แก่ บุตรภรรยา เพราะติดตามเป็นกำลังสนับสนุนอยู่ข้างหลัง

3.1 สามีบำรุงภรรยา ผู้เป็นทิศเบื้องหลัง ดังนี้

- 1) ยกย่องให้เกียรติสมกับฐานะที่เป็นภรรยา
- 2) ไม่ดูหมิ่น
- 3) ไม่นอกใจ
- 4) มอบความเป็นใหญ่ในงานบ้านให้
- 5) หาเครื่องประดับมาให้เป็นของขวัญตามโอกาส

3.2 ภรรยาอย่ามอนุเคราะห์สามี ดังนี้

- 1) จัดงานบ้านให้เรียบร้อย
- 2) สงเคราะห์ญาติมิตรทั้งสองฝ่ายด้วยดี
- 3) ไม่นอกใจ
- 4) รักษาทรัพย์สมบัติที่หามาได้
- 5) ขยันไม่เกียจคร้านในงานทั้งปวง

4. ทิศเบื้องซ้าย “อุตตรทิศ” ทิศเหนือ ได้แก่ มิตรสหาย เพราะเป็นผู้ช่วยให้ข้ามพ้นอุปสรรคภัยอันตราย และเป็นกำลังสนับสนุน ให้บรรลุความสำเร็จ

4.1 บุคคลพึงบำรุงมิตรสหาย ผู้เป็นทิศเบื้องซ้าย ดังนี้

- 1) เผื่อแผ่แบ่งปัน
- 2) พุดจามีน้ำใจ
- 3) ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน
- 4) มีตนเสมอ ร่วมสุขร่วมทุกข์กัน
- 5) ซื่อสัตย์จริงใจต่อกัน

4.2 มิตรสหายย่อมอนุเคราะห์ตอบ ดังนี้

- 1) เมื่อเพื่อนประมาท ช่วยรักษาป้องกัน
- 2) เมื่อเพื่อนประมาท ช่วยรักษาทรัพย์สมบัติของเพื่อน
- 3) ในคราวมีภัย เป็นที่พึ่งได้
- 4) ไม่ละทิ้งในยามทุกข์ยาก
- 5) นับถือตลอดถึงวงศ์ญาติของมิตร.

5. ทิศเบื้องล่าง “เหฏฐิมทิศ” ได้แก่ คนรับใช้และคนงาน เพราะเป็นผู้ช่วยทำการงานต่าง ๆ เป็นฐานกำลังให้

5.1 นายพึงบำรุงคนรับใช้และคนงาน ผู้เป็นทิศเบื้องล่าง ดังนี้

- 1) จัดการงานให้ทำตามความเหมาะสมกับกำลังความสามารถ
- 2) ให้ค่าจ้างรางวัลสมควรแก่งานและความเป็นอยู่
- 3) จัดสวัสดิการดี มีช่วยรักษาพยาบาลให้ยามเจ็บไข้ เป็นต้น
- 4) ได้ของแปลกๆ พิเศษมา ก็แบ่งปันให้
- 5) ให้มีวันหยุดและพักผ่อนหย่อนใจตามโอกาสอันควร

5.2 คนรับใช้และคนงานย่อมอนุเคราะห์นาย ดังนี้

- 1) เริ่มทำการงานก่อนนาย
- 2) เลิกงานทีหลังนาย
- 3) ถือเอาแต่ของที่นายให้
- 4) ทำการงานให้เรียบร้อยและดียิ่งขึ้น
- 5) นำเกียรติคุณของนายไปเผยแพร่

6. ทิศเบื้องบน “อุปริมทิศ” ได้แก่ สมณพราหมณ์ คือ พระสงฆ์ เพราะเป็นผู้สูงด้วยคุณธรรม และเป็นผู้นำทางจิตใจ

6.1 คฤหัสถ์ย่อมบำรุงพระสงฆ์ ผู้เป็นทิศเบื้องบน ดังนี้

- 1) จะทำสิ่งใด ก็ทำด้วยเมตตา
- 2) จะพูดสิ่งใด ก็พูดด้วยเมตตา
- 3) จะคิดสิ่งใด ก็คิดด้วยเมตตา
- 4) ต้อนรับด้วยความเต็มใจ

5) อุปถัมภ์ด้วยปัจจัย

6.2 พระสงฆ์ย่อมอนุเคราะห์คฤหัสถ์ ดังนี้

- 1) ห้ามปรามจากความชั่ว
- 2) ให้ตั้งอยู่ในความดี
- 3) อนุเคราะห์ด้วยความปรารถนาดี
- 4) ให้ได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง
- 5) ทำสิ่งที่เคยฟังแล้วให้แจ่มแจ้ง
- 6) บอทางสวรรค์ คือทางชีวิตที่มีความสุขความเจริญให้

ผู้ปฏิบัติดังกล่าวนี้ชื่อว่า ปกปักษ์รักษาทั่วทุกทิศให้เป็นแดนเกษมสุขปลอดภัย

รักไม่มีประมาณ

การรักไม่มีประมาณหรือเมตตา เป็นความรัก ความปรารถนาให้เขามีความสุข โดยการแผ่เมตริจิตคิดจะให้สัตว์ทั้งปวงเป็นสุขทั่วหน้า เอื้อเพื่อแผ้วแผ่ ถ้าเป็นหลักเมตตา กรุณาเป็นหลักเบญจธรรม จะเป็นความรักความปรารถนาดีและความสงสาร ความอยาก ช่วยเหลือปลดเปลื้องทุกข์ ซึ่งผู้ใดเจริญเมตตาธรรมอยู่เสมอ จนจิตตั้งมั่นในเมตตา มีเมตตาเป็นคุณสมบัติประจำใจ จะได้รับอานิสงส์ คือผลดี 11 ประการ ดังนี้ หลักก็เป็นสุข ตื่นก็เป็นสุข ไม่ฝันร้าย เป็นที่รักของมนุษย์ทั้งหลาย เป็นที่รักของอมมนุษย์ทั้งหลาย เทวดาย่อมรัก ไม่ต้องภัยจากไฟ ยาพิษ หรือศัตราวุธ จิตเป็นสมาธิง่าย สีนหน้าผองใส เมื่อจะตาย ใจก็สงบ ไม่หลงไหลไร้สติ ถ้ายังไม่บรรลุคุณพิเศษที่สูงกว่า ย่อมเข้าถึงพรหมโลก (พระธรรมปิฎก ประยุทธ์ ปยุตฺโต, 2546)

บทสรุป

การบริหารจัดการหลักสูตรเป็นบทบาทหน้าที่สำคัญของผู้บริหารสถานศึกษา หรือผู้นำหลักสูตรไปใช้ เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้มีคุณภาพ ทำให้ได้ผู้สำเร็จการศึกษาที่มีคุณภาพเป็นกำลังของประเทศชาติ การบริหารหลักสูตรมีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ คือ การวางแผน หลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ การนิเทศกำกับติดตามหลักสูตร และ การประเมินหลักสูตร แต่ละขั้นตอนต้องมีการวางแผนการกำกับติดตาม และประเมินผล เพื่อคุณภาพที่ดี คุณธรรมที่นำมาบริหารหลักสูตรเน้นการบริหารตนเอง ดังที่ผู้เขียนนำเสนอ

มี 3 ประการได้แก่ 1) การรักตน(เอง) หรือศีล 5 เพื่อเป็นหลักประกันไม่ให้เกิดความเสื่อมต่าง ๆ 2) การรักคนรอบข้าง คือการบริหารบุคคลรอบข้าง โดยใช้ทศ 6 เพื่อการมีความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่น และยังเป็นการทำหน้าที่ที่ถูกต้องเหมาะสมระหว่างกัน 3) การรักไม่มีประมาณ เป็นความเมตตากรุณาที่จะช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เมื่อมีทั้งธรรมทั้ง 3 ประการนี้ย่อมทำให้เกิดความรักความสามัคคี เกิดความเจริญก้าวหน้า และการทำงานอย่างมีความสุขแน่นอน เพราะทุกชีวิตเกิดมามีความต้องการความเจริญ และความสุขด้วยกันทั้งสิ้น

เอกสารอ้างอิง

- นิตยา ศรีญาณลักษณ์. (2557). **การบริหารการพยาบาล**. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: ธนาเพรส.
- พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2546). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 12 สืบค้นเมื่อ 20 สิงหาคม 2560 จาก http://www.84000.org/tipitaka/dic/d_item.php?i=265
- มโหสถ ผู้เจริญ. (2553). ศีลธรรม ไม่กลับมาโลกาจะวินาศ. สืบค้นเมื่อ 20 สิงหาคม 2560 จาก <https://bit.ly/2OXcnLe>
- รัตนา ดวงแก้ว. (มปป.). **การบริหาร และการพัฒนาหลักสูตร**. สืบค้นเมื่อ 20 สิงหาคม 2560 จาก <https://mystou.files.wordpress.com/2012/02/23503-5-ne.pdf>
- วิโรจน์ สารัตนะ. (2555). **แนวคิด ทฤษฎี และประเด็นเพื่อการบริหารทางการศึกษา**. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: ทิพย์วิสุทธิ.
- สมัย ผาสุกโก. (มปป.). **พระพุทธศาสนากับการบริหารการศึกษา**. ขอนแก่น: ขอนแก่นการพิมพ์.
- เสาวลักษณ์ จินธรรมคุณ อรุณรัตน์ เทพนา และธัญยรัชต์ องค์กรเกียรติ. (2559). **การบริหารการพยาบาลยุค 4G Plus**. กรุงเทพฯ: ทีบีเอส โปรดักต์.
- หวน พันธุ์พันธ์. (2555). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหารการศึกษา. สืบค้นเมื่อ 26 มีนาคม 2560 จาก <https://bit.ly/2pGllSM>
- English Oxford Living Dictionaries. (2017). Definition of Administration in English. Retrieved June 21, 2017 from <https://en.oxforddictionaries.com/definition/administration>

Rebore, R.W. (2009). Human Resources Administration In Education: A Management Approach. (8th Ed.). Boston: Pearson.